

Cuprins

Abrevieri.....	XIX
Prefață.....	XXI
Capitolul I. Aspecte introductive.....	1
Secțiunea I. Dreptul Uniunii Europene – o nouă tipologie de drept.....	1
Secțiunea a II-a. Raportul dintre dreptul național, dreptul internațional și dreptul Uniunii Europene	6
§1. Dreptul internațional și dreptul intern	6
§2. Dreptul UE și dreptul intern	8
§3. Dreptul internațional și dreptul UE	10
Secțiunea a III-a. Aplicarea dreptului Uniunii Europene.....	12
Secțiunea a IV-a. Principiile care guvernează dreptul Uniunii Europene	18
§1. Aspecte introductive.....	18
§2. Funcțiile principiilor generale ale dreptului Uniunii Europene	20
§3. Scopul aplicării principiilor generale ale dreptului Uniunii Europene.....	22
§4. Principiile aplicării dreptului Uniunii Europene	23
Secțiunea a V-a. Temeiul juridic al răspunderii statelor în dreptul internațional și în dreptul Uniunii Europene	26
§1. Noțiunea de răspundere	26
§2. Răspunderea statelor în dreptul internațional	28
§3. Răspunderea statelor în dreptul UE.....	37
3.1. Aspecte introductive	37
3.2. Mecanisme de asigurare a respectării dreptului Uniunii Europene.....	38
3.3. Evoluția principiului răspunderii statului.....	39

3.3.1. <i>Francovich și Bonifaci c. Italia</i>	42
3.3.2. <i>Brasserie du Pêcheur SA c. Germania și The Queen c. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd. și alții</i> ...	43
3.3.3. <i>Erich Dillenkofer, Christian Erdmann, Hans-Jurgen Schulte, Anke Heuer, Werner, Ursula și Trosten Knor c. Germania</i>	45
3.3.4. <i>Konle c. Austria și Haim c. Kassenzahnartzliche Vereinigung Nordrhein</i>	46
3.3.5. <i>Gerhard Köbler c. Austria</i>	47
3.3.6. <i>Traghetti del Mediterraneo Spa c. Italia</i>	48
3.4. Definierea noțiunii de <i>stat</i> din perspectiva răspunderii.....	48
3.5. Dimensiunea verticală a răspunderii statului	49

Capitolul II. Formele răspunderii statelor membre

în dreptul Uniunii Europene.....52

Secțiunea I. Răspunderea statelor membre pentru neîndeplinirea obligațiilor în funcție de autoritățile responsabile	52
§1. Noțiunea de stat.....	52
§2. Autoritatea legislativă	54
§3. Autoritatea executivă.....	55
§4. Autoritatea jurisdicțională	58
4.1. Rolul instanțelor naționale în aplicarea dreptului UE.	58
4.2. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin hotărârea unei instanțe naționale	59
4.3. Legătura dintre trimiterea preliminară și angajarea răspunderii statului	61
4.4. Soluționarea conflictului jurisdicțional	64
Secțiunea a II-a. Răspunderea statelor membre pentru încălcarea obligației de cooperare loială	68
§1. Baza legală a cooperării loiale.....	68
§2. Formele obligației de cooperare loială	69
§3. Încălcarea obligației de cooperare loială	69

Secțiunea a III-a. Răspunderea statelor membre pentru încălcarea principiilor statului de drept	73
§1. Apariția și definirea conceptului de „stat de drept”.....	73
§2. Statul de drept în Uniunea Europeană.....	76
§3. Criteriile de aderare la Uniunea Europeană și „dilema Copenhaga”	77
§4. Probleme specifice statului de drept.....	80
§5. Încălcarea gravă și persistentă a valorilor	81
§6. Încălcarea obligațiilor care le revin statelor membre în temeiul tratatelor.....	85
§7. Comisia Europeană – „gardianul tratatelor” și al statului de drept	86
§8. Cadrul protejării statului de drept.....	88
8.1. Limitările procedurii prevăzute în art. 7 TUE.....	88
8.2. Implicarea Comisiei în realizarea unui nou cadru pentru protejarea statului de drept	88
8.3. Caracteristicile noii proceduri	90
8.4. Etapele noii proceduri.....	91
8.5. Perspectivele și limitele noii proceduri	92
§9. Cazuri de punere în aplicare a art. 7 TUE	94
9.1. Cazul Poloniei.....	94
9.2. Cazul Ungariei	104
9.3. Cazul României	106
Secțiunea a IV-a. Răspunderea statelor membre pentru încălcarea drepturilor omului astfel cum reies din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	108
§1. Consacrarea și respectarea drepturile omului în Uniunea Europeană.....	108
§2. Domeniul de aplicare al Cartei.....	109
§3. Măsurile privind asigurarea respectării Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	112
§4. Proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor	116
Secțiunea a V-a. Răspunderea statelor membre pentru încălcările sistemice	121
Secțiunea a VI-a. Răspunderea statelor membre pentru incompatibilitatea cu dreptul Uniunii Europene a tratatelor încheiate de către acestea	124

§1. Obligația de cooperare a statelor membre în relația dintre dreptul UE și dreptul intern	124
§2. Tratatetele bilaterale de investiții intra-UE	128
2.1. TBI intra-UE <i>versus</i> TBI extra-UE	129
2.2. Bruxelles <i>versus</i> Washington	131
2.3. Impactul dreptului UE	135
2.4. Intervenția Comisiei Europene în calitate de <i>amicus curiae</i>	136
§3. Punerea în executare a hotărârii ICSID în cazul Micula și reacția Comisiei	138
3.1. Obligațiile statului în temeiul Convenției ICSID	138
3.2. Obligațiile statului în temeiul dreptului Uniunii Europene	139
3.3. Relevanța cauzei Achmea	140
§4. Compatibilitatea tratatelor bilaterale de protecție a investițiilor cu dreptul Uniunii Europene	143
Secțiunea a VII-a. Răspunderea statelor membre pentru aplicarea neadecvată a legislației Uniunii Europene	145
§1. Legislația Uniunii Europene	145
§2. Aplicarea legislației UE de către statele membre	146
§3. Implementarea și aplicarea neadecvată a regulamentelor	148
3.1. Caracterele juridice ale regulamentelor	148
3.2. Obligațiile statelor membre	150
3.2.1. Obligația de a nu obstrucționa aplicabilitatea directă a regulamentelor	150
3.2.2. Obligația de a nu adopta o măsură care poate produce derogări sau aduce atingere eficienței unui regulament	151
3.2.3. Respectarea formelor și a procedurilor din legislația națională pentru punerea în aplicare a unui regulament	152
3.2.4. Înlăturarea de la aplicare a oricărei alte măsuri legislative contrare unui regulament	152

3.2.5. Obligativitatea regulamentului, în ansamblul său.....	152
3.3. Proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.....	153
§4. Implementarea, transpunerea și aplicarea neadecvată a directivelor	153
4.1. Caracterele juridice ale directivelor.....	153
4.2. Transpunerea directivelor.....	155
4.2.1. Lipsa transpunerii	157
4.2.2. Transpunere incompletă sau incorectă.....	159
4.2.3. Transpunere tardivă.....	161
4.2.4. Implementarea unei directive înainte de termenul de transpunere	163
4.3. Necomunicarea măsurilor de transpunere.....	163
4.4. Aplicare neadecvată.....	165
4.5. Proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.....	167
§5. Implementarea deciziilor.....	169
5.1. Caracterele juridice ale deciziilor.....	169
5.2. Proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.....	170

Capitolul III. Angajarea răspunderii statelor membre pentru încălcarea obligațiilor asumate în dreptul

Uniunii Europene 172

Secțiunea I. Acțiunile directe și indirecte formulate

în fața instanțelor Uniunii Europene..... 172

§1. Criterii de clasificare

§2. Acțiunile directe conform Tratatelor fundamentale ... 173

§3. Acțiunile indirecte și alte tipuri de acțiuni conform Tratatelor fundamentale

§4. Reguli de procedură

Secțiunea a II-a. Neîndeplinirea de către un stat membru

a obligațiilor asumate în temeiul tratatelor..... 177

§1. Precizări introductive

§2. Mecanisme de asigurare a respectării dreptului Uniunii Europene..... 178

§3. Evoluția reglementărilor.....	179
3.1. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (TCECO).....	180
3.2. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (TCEEA) și Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (TCEE).....	184
3.3. Tratatul de la Maastricht sau Tratatul privind Uniunea Europeană.....	185
3.4. Tratatul de la Lisabona sau Tratatul de Reformă.....	186
§4. Scopul procedurii de infringement.....	187
§5. Obligațiile asumate de statele membre de a se conforma dreptului Uniunii Europene.....	189
5.1. Obligația cooperării loiale între statele membre și Uniunea Europeană.....	191
5.2. Obligația respectării dreptului Uniunii Europene.....	192
§6. Noțiunea de neîndeplinire a obligațiilor.....	193
§7. Tipuri de încălcări ale dreptului Uniunii Europene din partea statelor membre.....	194
§8. Împrejurări care exclud răspunderea statelor membre.....	198
§9. Puterea discreționară a Comisiei.....	198
§10. Etapele procedurii de infringement.....	200
Secțiunea a III-a. Angajarea răspunderii statelor membre în temeiul art. 258 TFUE și al art. 260 alin. (1) TFUE.....	206
§1. Precizări introductive.....	207
§2. Declanșarea procedurii de infringement.....	207
2.1. Sesizarea automată a situațiilor de omitere a notificării legislației naționale de transpunere.....	208
2.2. Propriile investigații ale Comisiei.....	211
2.2.1. Rapoartele întocmite de statele membre.....	212
2.2.2. Întrebările adresate de Parlamentul European.....	213
2.2.3. Petițiile primite de Parlamentul European...	216

2.3. Plângerile înaintate Comisiei Europene de orice persoană fizică sau juridică.....	219
2.4. Plângerea înaintată către ombudsmanul european....	221
§3. Procedura necontencioasă	222
3.1. Soluționarea rapidă sau „etapa diplomatică”	224
3.2. Scrisoarea de punere în întârziere.....	225
3.3. Avizul motivat	228
3.4. Caracterul confidențial al procedurii necontencioase	232
§4. Procedura contencioasă	234
4.1. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către statele membre a obligațiilor asumate	234
4.2. Părțile și calitatea procesuală.....	234
4.3. Momentul neîndeplinirii obligațiilor.....	235
4.4. Condițiile de admisibilitate și excepțiile	236
4.5. Etapele procedurii în fața Curții de Justiție	239
4.6. Sarcina probei	240
4.7. Egalitatea armelor în fața Curții de Justiție	241
§5. Hotărârea Curții de Justiție.....	242
§6. Remedii procedurale	244
§7. Măsuri provizorii.....	245
Secțiunea a IV-a. Angajarea răspunderii statelor membre în temeiul art. 259 și al art. 260 alin. (1) TFUE	249
§1. Precizări introductive	249
§2. Stat versus stat.....	250
§3. Principiul cooperării loiale	253
§4. Limitele procedurii.....	255
§5. Examen jurisprudențial	258
5.1. Cauzele care au ajuns în faza de judecată	259
5.1.1. <i>Franța c. Regatul Unit</i>	259
5.1.2. <i>Belgia c. Spania</i>	260
5.1.3. <i>Spania c. Regatul Unit</i>	262
5.1.4. <i>Ungaria c. Slovacia</i>	264
5.2. Cauzele care au fost soluționate pe cale amiabilă.....	265
5.2.1. <i>Irlanda c. Franța</i>	266
5.2.2. <i>Spania c. Regatul Unit</i>	266
§6. Hotărârea Curții de Justiție.....	266

Capitolul IV. Consecințele declanșării procedurii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către statele membre ale Uniunii Europene.....	268
Secțiunea I. Apărările statelor membre în cadrul procedurii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor	268
§1. Conformarea cu dreptul UE: o monedă cu două fețe ...	268
§2. Apărări respinse de Curtea de Justiție	271
2.1. Modificarea legislației Uniunii.....	271
2.2. Încălcarea obligațiilor de către alte state membre.....	272
2.3. Încălcarea obligațiilor de către instituțiile Uniunii.....	275
2.4. Încălcarea unor dispoziții direct aplicabile sau cu efect direct.....	277
2.5. Dreptul național în curs de modificare.....	278
2.6. Legislație națională similară sau echivalentă.....	279
2.7. Practică administrativă conformă.....	279
2.8. Dificultăți de aplicare sau administrative.....	280
2.9. Dificultăți financiare.....	282
2.10. Politica internă sau dificultăți de ordin juridic	282
2.11. Incertitudine juridică.....	283
2.12. Interesul național.....	284
2.13. Angajamentul de a respecta dreptul UE.....	284
2.14. <i>De minimis</i>	285
2.15. Neglijența sau lipsa intenției.....	286
2.16. Nelegalitatea unei decizii de executare	286
2.17. Recunoașterea încălcării	287
§3. Posibile apărări	287
3.1. Erori procedurale	287
3.2. Invalidarea acțiunii Uniunii	289
3.3. Stare de imposibilitate absolută și forță majoră	291
§4. Eșecul Comisiei de a demonstra neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru	292
4.1. Lipsă de probe.....	293
4.2. Neîndeplinirea obligațiilor nu a fost demonstrată în mod corespunzător.....	294
4.3. Erori de procedură	295

Secțiunea a II-a. Aplicarea sancțiunilor financiare pentru	
neexecutarea hotărârii Curții de Justiție conform art. 260	
alin. (2) TFUE	296
§1. Precizări introductive	299
§2. Evoluția reglementărilor.....	298
§3. Activitatea Comisiei privind sancțiunile financiare ...	300
§4. Propunerea Comisiei și decizia Curții	303
§5. Premisa aplicării sancțiunilor financiare	304
§6. Determinarea sancțiunii.....	306
6.1. Tipurile de sancțiuni	306
6.2. Criteriile pentru stabilirea cuantumului	
sancțiunilor.....	307
6.2.1. Gravitatea încălcării.....	308
6.2.2. Durata încălcării	308
6.2.3. Factorul de descurajare.....	310
6.2.4. Capacitatea de plată a statului	
membru în cauză.....	311
6.3. Metoda de calcul.....	311
§7. Penalitățile cu titlu cominatoriu	312
§8. Suma forfetară.....	315
§9. Posibilitatea de a cumula sancțiunile.....	318
§10. Rolul activ al Curții în aplicarea sancțiunilor.....	319
§11. Destinația sumelor care provin din plata	
sancțiunilor financiare.....	320
Secțiunea a III-a. Angajarea răspunderii statelor membre	
pentru neîndeplinirea obligației de a comunica măsurile	
de transpunere a unei directive conform	
art. 260 alin. (3) TFUE	321
§1. Inovația Tratatului de la Lisabona.....	322
§2. Aplicabilitatea <i>ratione materiae</i> a art. 260 alin. (3)	
TFUE	322
§3. Aplicabilitatea <i>ratione temporis</i> a art. 260 alin. (3)	
TFUE	323
§4. Neîndeplinirea obligației de a comunica	
măsurile de transpunere	324
§5. Procedura necontencioasă și contencioasă	326
§6. Sancțiuni financiare.....	327

6.1. Principii generale de aplicare	327
6.2. Tipuri de sancțiuni și limite de aplicare	327
6.3. Criterii pentru stabilirea cuantumului sancțiunilor ...	328
6.4. Metoda de calcul.....	330
§7. Acțiunile Comisiei și jurisprudența Curții de Justiție	330
§8. Neexecutarea hotărârii Curții de Justiție	335
Secțiunea a IV-a. Angajarea răspunderii statelor membre pentru repararea prejudiciilor cauzate persoanelor prin încălcarea dreptului Uniunii Europene.....	336
§1. Condițiile ce trebuie îndeplinite în vederea atragerii răspunderii statului.....	336
1.1. Condițiile din hotărârea Francovich.....	336
1.2. Condițiile din hotărârea Brasserie du Pêcheur și Factortame.....	337
§2. Soluționarea acțiunii în despăgubire	338
Secțiunea a V-a. Procedurile derogatorii de la aplicarea art. 258 și 259 TFUE	340
§1. Precizări introductive	340
§2. Excepțiile de la procedura comună stabilită prin Tratat.....	343
2.1. Supravegherea ajutoarelor acordate de state: art. 108 alin. (2) TFUE.....	343
2.1.1. Justificarea procedurii speciale și normele de aplicare	343
2.1.2. Interacțiunea dintre procedura inițiată în temeiul art. 108 TFUE și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE.....	346
2.1.3. Diferențele dintre procedura inițiată în temeiul art. 108 TFUE și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE.....	349
2.2. Măsuri privind piața internă: art. 114 alin. (9) TFUE.....	352
2.3. Prerogative esențiale pentru siguranța națională: art. 348 TFUE	354
2.4. Valorile pe care se întemeiază Uniunea Europeană: art. 7 TUE.....	355

2.5. Acțiuni împotriva băncilor centrale naționale: art. 271 lit. (a) și (d) TFUE	356
2.6. Aplicarea dreptului concurenței: art. 101, 102 și 103 TFUE	358
2.7. Regulile de concurență în sectorul public: art. 106 alin. (3) TFUE	360
2.7.1. Instrumentele specifice puse la dispoziția Comisiei	360
2.7.2. Interacțiunea dintre procedura inițiată în temeiul art. 106 alin. (3) TFUE și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE ...	361
2.7.3. Diferențele dintre procedura inițiată în temeiul art. 106 alin. (3) TFUE și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE	364
2.8. Procedura deficitelor excesive: art. 126 TFUE	365
2.8.1. Instrumente ale politicii economice a Uniunii Europene	365
2.8.2. Normele de aplicare și etapele procedurale	366
2.8.3. Interacțiunea dintre procedura inițiată în temeiul art. 126 TFUE și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE	367
2.9. Procedura de evaluare a punerii în aplicare a politicilor UE: art. 70 TFUE	368
§3. Proceduri derogatorii create prin legislația secundară	371
3.1. Supravegherea și respectarea normelor privind achizițiile publice	371
3.2. Supravegherea conformității normelor tehnice.....	376
3.2.1. TRIS – Procedurile conform Directivei (UE) 2015/1535	376
3.2.2. Diferențele dintre procedura TRIS și procedura întemeiată pe art. 258 TFUE ...	378
3.3. Transportul aerian.....	381
3.4. Politica agricolă	384
3.5. Protecția sănătății, siguranța produselor și a consumatorilor.....	387

Capitolul V. Mecanisme informale de soluționare a problemelor referitoare la aplicarea legislației

Uniunii Europene	390
Secțiunea I. Contextul apariției unor mecanisme informale	390
Secțiunea a II-a. SOLVIT	392
§1. Planul de acțiune pentru piața unică.....	392
§2. Rețeaua de rezolvare a problemelor pieței interne: etape și principii.....	394
§3. Componenta și scopul SOLVIT	395
§4. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească problemele supuse SOLVIT	396
§5. Rolul Comisiei	397
§6. Procedura de soluționare în SOLVIT	397
§7. Politica de confidențialitate	398
§8. Înregistrarea evoluției SOLVIT prin rapoartele Comisiei	400
§9. Avantajele și limitările SOLVIT	401
§10. Relația dintre SOLVIT și procedura de infringement	403
Secțiunea a III-a. EU-Pilot.....	404
§1. Reforma gestionării încălcărilor dreptului Uniunii Europene.....	404
§2. EU-Pilot – o procedură pre-infringement.....	406
§3. Funcționarea EU-Pilot.....	409
§4. Politica de confidențialitate	411
§5. Evaluarea EU-Pilot.....	413
§6. Aplicarea EU-Pilot	415
Secțiunea a IV-a. CHAP	421
§1. Relația Comisiei cu petiționarii în ceea ce privește încălcarea dreptului UE.....	421
§2. Scopul CHAP	423
§3. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o plângere introdusă în CHAP	423
§4. Comunicarea cu petiționarii	424
§5. Puterea discreționară a Comisiei	426
§6. Politica de confidențialitate	426

Secțiunea a V-a. Interacțiunea dintre SOLVIT, CHAP și EU-Pilot pentru gestionarea plângerilor	426
Secțiunea a VI-a. Ombudsmanul european.....	432
§1. Aspecte introductive.....	432
§2. Dreptul cetățeanului european la o bună administrare.....	434
§3. Noțiunea de administrare defectuoasă.....	435
§4. Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor	437
§5. Plângerea înaintată Ombudsmanului european	438
§6. Recomandările Ombudsmanului European.....	442
§7. Sugestiile Ombudsmanului European privind tratarea de către Comisia Europeană a plângerilor privind încălcarea dreptului UE	444
Capitolul VI. Elemente juridictionale comparative privind răspunderea statelor	450
Secțiunea I. Aspecte introductive	450
Secțiunea a II-a. Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	451
§1. Organizarea și funcționarea CEDO	451
§2. Obligațiile statelor membre	454
§3. Competența CEDO.....	455
§4. Calitatea procesuală.....	456
§5. Aspecte procedurale	457
§6. Durata procedurilor	459
§7. Apărările statelor	459
§8. Persoana responsabilă	459
§9. Sancțiunile.....	460
9.1. Sancțiunile în cazul plângerilor individuale.....	460
9.2. Sancțiuni specifice hotărârilor pilot.....	461
§10. Punerea în executare a hotărârilor CEDO	462
§11. Comparație cu jurisdicția Uniunii Europene	462
Secțiunea a III-a. Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor referitoare la Investiții	465
§1. Organizarea și funcționarea ICSID	465
§2. Obligațiile statelor membre	467
§3. Competența ICSID	468
3.1. <i>Ratione temporis</i>	468
3.2. <i>Ratione materiae</i>	468

3.3. Soluționarea problemelor legate de jurisdicție.....	469
§4. Calitatea procesuală.....	470
§5. Aspecte procedurale	470
§6. Durata procedurilor	472
§7. Apărările statelor	472
§8. Persoana responsabilă	472
§9. Sancțiunile.....	472
§10. Punerea în executare a hotărârilor ICSID.....	473
§11. Comparație cu jurisdicția Uniunii Europene	473
Capitolul VII. Concluzii și propuneri <i>de lege ferenda</i>.....	476
Bibliografie selectivă	483